

ISHQ BO'LMASA KOSHONAYI BAXT KUNPAYAKUNDIR... (Matnazar Abdulhakim ijodida baxt obrazi)

Mohichehra Rustamova 972037810
mohichehrarustamova7771@gmail.com

Inson zoti baxtli bo'lish uchun yaratilgan. Tirik ekan, nafas olar ekan u baxtli. Buni anglay olish esa yana bir o'zgacha baxt nafasidir. Baxtni tushunish, uni boshqalarga tushuntirish, so'z bilan ta'riflash qiyin. Shoir Matnazar Abdulhakim she'riyatida ijodkorning uslub va badiiyat uyg'un ekanligi yaqqol ko'zga tashlanadi. Shoir o'z ijod namunalarida yetuk poetik lavhalar yaratib, inson ma'naviy dunyosini yanada teranroq idrok qilishga, uning tubsiz qalb kengliklaridagi o'ziga xos qirralarini kashf etishga intiladi. Ijodkorning "Javzo tashrifi" to'plamidan o'rin olgan ijod namunalarida mavzularning rang-barangligi, ma'no ko'lamining kengligi bilan birga ulardagi an'anaviy va yangi obrazlar, betakror tashbehlarni qo'llay olganining guvohi bo'lamiz. Ayni damda, badiiy adabiyotning vazifasi ham insonni yetuk, komil shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Yaratilgan har bir asar esa o'quvchiga estetik zavq berishi, falsafiy mazmun kasb etishi, uni ijodkor bilan hamdard qilishi, asar qahramonlari bilan yashashga undamog'i darkor. Shoir ijodida bu xususiyatlarning barchasini ko'ramiz. Matnazar Abdulhakim – o'ziga xos badiiy tafakkurga, falsafiy fikrlashga moyil shoir. Xususan, xayolimizga baxtning tasvirini chizar ekan, odatiylikdan yiroqlashadi va tasvirni mohirlik bilan yaratadi:

So'ngra neki yuragingga zid
Bo'lar inkor, bo'lib ketar rad.
Qarabsanki, turgan-bitganing
Baxtdan, faqat baxtdan iborat.²¹⁸

Kun kelib baxtli bo'lishga ishontirmoqni niyat qilgan shoir misralari orqali jonli muhitni gavdalantiradi. Nimani o'ylashingdan qat'iy nazar barchasi inkor bo'lib ketadi. Hatto, yurak ham baxtdan quvnashini aytadi.

Ishq bo'lmasa koshonayi baxt kunpayakundir,
Ishq tuyg'usidir eng buyuk me'mor, xabaring yo'q.

"Xabaring yo'q" radifli g'azalida shoir aytadiki, qalbdagi ishq-u muhabbat bo'lmasa baxtning borligi ham bilinmaydi. Baxtni his qilish uchun qalbing Alloh muhabbatidan xabardor bo'lishi kerak. Agar ilohiy ishq bilan hamroh bo'lsang, qalbingda baxtning ajoyib va hech qayerda, hech kimda bo'lmagan qasrini quruvchi memori sen bilan birga bo'ladi. Dunyo tashvishlari bilan o'ralashib, g'aflatda qolma. Baxt har damda, har qadamda yonimizda bo'ladi.

Visoling qilsam-da havas,
Mehrim izhor etmadim hech vaqt.
Sen bilan bir havodan nafas
Olish o'zi menga katta baxt.

²¹⁸ Matnazar Abdulhakim. Javzo tashrifi. – Toshkent: "Sharq" nashriyot matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. 2008. 7-bet.

Shoir Alloh jamolini ko‘rishni istaydi. Uning jamolini, go‘zalligini, bor ta’rifini aytishni xohlaydi, ammo uning yoniga borganda go‘zalligidan tili kalimaga kelmasligini, ko‘zlari yor jamoli jilvasiga shaydo bo‘lib qolishini ham biladi. Uning ishqida, visoli havasida yashar ekanman, u uchun bir marta kelib ketsam, shuning o‘zi men uchun baxt, – deydi shoir. Baxt o‘zi nima? Baxt- ko‘p narsaga erishish emas, baxt-qo‘lidagi imkon va fursatlarni boshqalar bilan baham ko‘rish! Baxtli bo‘lish uchun boshqalarni baxtli qiling.²¹⁹

Shoirning “Otajon diydori” nomli she’rida ibratli bir holat tasvirlanadi. Misralar davomida hayotda atrofimizdagi barcha tashvish va muammolar boshqalar dilini siyoh qilishga arzimasiqligi anglashiladi. She’rda bir avtobus va undagi odatiy holat tasvirlanadi. Lekin bir narsa asabiy kelayotgan yo‘lovchilarni tinchlantiradi. Qorong‘u dillarni yoritib, bir kuy nurli, sehirli so‘zlar ila jaranglay boshlaydi. Xonanda Otajon og‘a, – deydi shoir, kimningdir kimga zorligi uchun oh chekardi, kimningdir dunyoda borligidan o‘zida yo‘q quvonardi. Uning kuyini eshitib bir parcha vohaning ko‘zi ochiladi, kuy bo‘lsa har yurakdagi bor anduhlarni o‘zi bilan uzoq-uzoqlarga olib ketadi. Yigit kuy orqali o‘sha to‘polon qilayotgan kishilarga dunyodagi musaffo hislar abadiy va barqaror, urush-janjal hech narsani hal qilmasligini, dilsiyohlikdan nariga o‘tmasligini tushuntirib qo‘yadi.

Yigit bir bekatda tushib qolgan so‘ng
 Bir-birovga boqib jim o‘yga toldik.
 Eng baxtli tush kabi birdan kelgan o‘ng,
 Mashina keng ekan biz payqab qoldik.²²⁰

Yigitning bu harakati bir tush, oddiy tush emas, balki eng baxtli tush kabi tez sodir bo‘ladi. Shoir avtobusdagi mana shu oddiygina holat orqali bizga yer yuzidagi holatni oydinlashtirmoqchi bo‘ladi. Baxt so‘zidan tushning tasvirini yaratishda sifatlovchi sifatida foydalangan shoir insonlarni hayotda kimningdir borligi uchun shodlanganlarini, hayotda yaqinlari borligi uchun ular tomon borishga otlanganini eslashga majbur qiladi. Avtobusda odam ko‘p emasdi, lekin nega hamma toqatsizlanib shovqin solardi? Hamma bir-birovni qarg‘ab dillarni ranjitardi? Shoir Matnazar Abdulhakim avtobus misolida yerni gavdalantirib, insonlar ko‘ngli torlik dilxiralikka sabab ekanlini, ularning ko‘zini bir siqim tuproq to‘ldirishini aytadi. Eng baxtli tush kabi bir zumda sodir bo‘lgan bu holat – bir tugma orqali yangragan kuy barcha dardni olib ketgani kabi hayotda shunday tugma bo‘lsa-yu, shu orqali hamisha mehrbaxsh baxtlar yangrab tursa edi...

U biz uchun endi baxtli xotira,
 O‘ngdan kelmagan lazzatli bir tush.
 Bizning yuraklarda ilon bor edi,
 Bizning yuraklarda yasholmasdi qush...

“Pushaymon” nomli she’rida shoir xotirani baxtli deydi. Shirin xotiralarning baxtga to‘laligini tasvirlaydi.

Bilasanmi,
 seni ham shunday

²¹⁹ Said Chamlija. “Tymon va huzun” kitobi. – Toshkent: “Yangi asr avlodi” nashriyoti. 2022.

²²⁰ Matnazar Abdulhakim Javzo tashrifi. – Toshkent “Sharq” nashriyot matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2008.

yo'liqtirdim oddiy bir damda.
Va inondim
tip-tiniq bir baxt
barqaror deb yorug' olamda.

Olamda baxtning borligini seni ko'rib angladim, deydi shoir ushbu she'rida. Lirik qahramon yor visolini ko'rib haqiqiy baxtni his qilgandek bo'ladi. Shoir baxtning tiniqligini ta'kidlaydi. Misralar davomida g'alvalardan bezib yurgan, porloq nurlarni izlayotgan bir damda yorini uchratgan lirik qahramon undan na ko'zini uzoladi va na umidini uzadi. She'ning davomida shoir baxtni tirik deya ta'riflaydi. Tirik baxtning borligidan o'zining sarmastligini alohida ta'kidlab aytadi. Hayotga murojaat qilib:

Sen daryomas, poyezdmas, hayot,
men ham o'ksib o'tib ketmasman, – deya hayotdan shunchaki o'tib ketmasligini qat'iy bildirib qo'ymoqda.

Tahlillardan ma'lum bo'ladiki, Matnazar Abdulhakim baxtni sirli, sehrli, tirik holda tasavvur qiladi va uni hashamdor qasr, inkor qilib bo'lmas jihat, shukronalik hissi, o'ngidan kelgan solih tush, eslaganda yuzlarga beixtiyor tabassum yuguradigan shirin xotira, barqaror va tip-tiniq tuyg'u tarzida talqin qiladi. Shoir she'rlarida baxtning qiyofasi, bo'yi, tarovati, zavqi rang-barang bo'yoqlarda chiziladi, turfa ohanglarda tarannum etiladi.

Adabiyotlar:

1. Matnazar Abdulhakim. Javzo tashrifi. – Toshkent: “Sharq” nashriyot matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2008.
2. Said Chamlija. “Iymon va huzun” kitobi. – Toshkent: “Yangi asr avlodi” nashriyoti. 2022.
3. Matnazar Abdulhakim. Fasllar qo'shig'i. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti. 1986.